

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
-------------	---

I. W SZTABIE NACZELNEGO WODZA I AMBASADZIE RP W MOSKWIE

Nr 1. 1962 r., wrzesień; 1963 r., grudzień. Paryż. Relacja uzupełniająca pułkownika dyplomowanego Józefa Jaklicza	9
Nr 2. 1960 r., październik. Relacja generała brygady Wacława Stachiewicza dotycząca przekroczenia granicy rumuńskiej przez Naczelne Dowództwo WP	26
Nr 3. Bez daty i miejsca sporządzenia. Relacja szefa wywiadu Korpusu Ochrony Pogranicza majora Jana Gurbkiego	30
Nr 4. 1939 r., listopad 04. Paryż. Raport attaché wojskowego w Moskwie, pułkownika dyplomowanego Stefana Brzeszczyńskiego do ministra spraw wojskowych	37
Nr 5. 1978 r., styczeń. Fragment relacji byłego polskiego attaché wojskowego w Moskwie pułkownika dyplomowanego Stefana Brzeszczyńskiego	42
Nr 6. Bez daty i nazwiska sporządzającego. Notatka w sprawie zaginięcia konsula RP w Kijowie Jerzego Matusińskiego	45

II. W OCZACH SOWIECKICH DOWÓDCÓW

Nr 1. Wspomnienia dowódcy 6. Korpusu Kawalerii Grupy Konno-Zmechanizowanej Frontu Białoruskiego, komdiwa (gen. mjr.) Andrieja Iwanowicza Jeremienki z działań we wrześniu 1939 roku	47
Nr 2. Fragment pamiętnika lejtnanta Anatolija Iwanowicza Matwiejewa, dowódcy plutonu w baterii moździerzy 82 mm 261. pułku strzeleckiego 16. Korpusu Strzeleckiego 11. Armii Frontu Białoruskiego	60

Nr 3. Wspomnienia szefa Oddziału Operacyjnego Frontu Białoruskiego, pułkownika Leonida Michajłowicza Sandałowa z 1939 roku	68
Nr 4. Wspomnienia dowódcy 12. Armii Frontu Ukraińskiego, komandarma II rangi (gen. płk.) Iwana Władimirowicza Tiuleniewa, z działań we wrześniu 1939 roku	73

III. W PASIE WOJSK FRONTU BIAŁORUSKIEGO

Nr 1. 1998 r., listopad 22. Warszawa. Relacja Haliny Balcerak o wydarzeniach w Dziśnie	77
Nr 2. 1990 r., maj 12. Kraków. Relacja Juliana Białowąsa o wydarzeniach w Leonpolu	80
Nr 3. 1940 r., luty 7. Francja. Relacja podpułkownika piechoty Kazimierza Kardaszewicza, dowódcy pułku KOP „Wilno” (jednocześnie dowódcy granicznego odcinka litewskiego)	82
Nr 4. 1990 r., lipiec 19. Warszawa. Relacja Stanisława Leszkowicza o wydarzeniach na strażnicy KOP „Milcza” baonu „Budslaw”	94
Nr 5. 1994 r., wrzesień 17. Kołobrzeg. Relacja Teresy Lisiak spisana na podstawie opowiadań jej teścia, sierż. Trzosa – dowódcy strażnicy KOP „Kuczunky” baonu „Iwieniec”	95
Nr 6. 1990 r., maj. Zawiercie. Relacja kaprała Józefa Tylkowskiego o obronie strażnicy KOP „Siergiejczyki” z baonu „Łużki”	96
Nr 7. Bez daty i miejsca sporządzenia. Relacja plutonowego Wincentego Surynta o działalności szwadronu KOP „Krasne”	97
Nr 8. 1946 r., czerwiec 24. Kielce. Relacja (sprawozdanie) dowódcy baonu KOP „Ludwikowo” z Brygady KOP „Polesie” majora (w 1939 r. w stopniu kapitana) Andrzeja Szumlińskiego	103
Nr 9. Bez daty i miejsca sporządzenia. Relacja podpułkownika Jana Dyszkiewicza o działalności Brygady KOP „Polesie”	108
Nr 10. Bez daty. Relacja niezidentyfikowanego oficera rezerwy, spisana w obozie jeńców w Murnau (Oflag VIIA) przez majora Feliksa Liberta, o losach Brygady KOP „Polesie”	118
Nr 11. Bez daty i miejsca sporządzenia. Relacja Włodzimierza Marszałka, żołnierza Grupy KOP generała Wilhelma Orlika-Rückemanna	121
Nr 12. 1943 r. Bez daty i miejsca sporządzenia. Relacja dowódcy 20 baterii artylerii przeciwlotniczej podporucznika Witolda Barancewicza	125
Nr 13. Bez daty sporządzenia. Londyn. Relacja Romana Bojakowskiego o wydarzeniach w Wilnie	129
Nr 14. Bez daty i miejsca sporządzenia. Relacja Kazimierza Bolińskiego o wydarzeniach w Wilnie (ze szczególnym uwzględnieniem warty na Rossie)	131
Nr 15. 1990 r., styczeń 10. Kwidzyń. Relacja podporucznika rezerwy Edwarda Gilurskiego dotycząca wydarzeń w Wilnie	134

Nr 16. 1990 r., marzec 20. Warszawa. Relacja Zbigniewa B. Godlewskiego dotycząca wydarzeń w Wilnie w Domu Studenckim na Górze Boufałowej	136
Nr 17. 1999 r., styczeń 17. Warszawa. Relacja Emila Karewicza o wydarzeniach w Wilnie	137
Nr 18. 1990 r., grudzień 17. Łódź. Relacja podchorążego rezerwy Juliana Koca, dotycząca wydarzeń w Wilnie	139
Nr 19. 1990 r., wrzesień 11. Warszawa. Relacja Aleksandra Kossarskiego o wydarzeniach w Wilnie	141
Nr 20. 1990 r., maj 1. Głubczyce. Relacja Mariana Markiewicza o wydarzeniach w Wilnie	143
Nr 21. 1939 r., październik 12. Paryż. Relacja szefa Sztabu Dowództwa Obszaru Warownego Wilno, majora dyplomowanego Aleksandra Mariana Romiszowskiego z wydarzeń w Wilnie	145
Nr 22. 1939 r., październik 23. Paryż. Relacja pułkownika Kazimierza Rybickiego z wydarzeń w Wilnie i na pograniczu polsko-litewskim	152
Nr 23. Bez daty i miejsca sporządzenia. Relacja (prawdopodobnie Skirmuntta) o wydarzeniach w Wilnie	170
Nr 24. 1992 r., luty 5. Gdańsk. Relacja Ryszarda Walleka o wydarzeniach w Wilnie w rejonie cmentarza na Rossie	174
Nr 25. Bez daty i miejsca sporządzenia. Relacja Tadeusza Borkowskiego dotycząca wydarzeń w Grodnie	175
Nr 26. Bez daty i miejsca sporządzenia. Relacja porucznika Władysława Adama Ejsmonta z Ośrodka Zapasowego 19. DP, dotycząca udziału w obronie Grodna	176
Nr 27. Bez daty i miejsca sporządzenia. Relacja Olgierda Kozłowskiego o wydarzeniach w Grodnie i Kodziowcach	178
Nr 28. 1990 r., maj 12. Ostrów Wielkopolski. Relacja Mariana Trachimowicza o walkach w Grodnie	180
Nr 29. 1989 r., październik 24. Warszawa. Relacja Mieczysława Wołodźki o jego udziale w obronie Grodna	181
Nr 30. Bez daty i miejsca [obóz jeniecki w okresie wojny] sporządzenia. Relacja adiutanta 110. pułku ułanów rezerwy [rotmistrza Witolda Bilińskiego]	187
Nr 31. 1982 r., styczeń. La Suede, Canada. Relacja Józefa Bispinga z działalności 110. pułku ułanów rezerwy	188
Nr 32. 1939 r., obóz internowanych żołnierzy polskich w Rakiszkach na Litwie. Relacja (na podstawie notatek w kalendarzyku) wachmistrza podchorążego Andrzeja Bogusławskiego z 1. Pułku Ułanów Krechowieckich	192
Nr 33. 1977 r. (bez daty dziennej i miesięcznej). Relacja podchorążego Stanisława Góry ze służby w 101. pułku ułanów rezerwy	194
Nr 34. 1940 r., marzec. Chapelle Bertrand – Francja. Relacja wspólna podporucznika rezerwy Wiktora Henocha i podporucznika rezerwy Jana Kühna z walk szwadronu zapasowego 2. Pułku Ułanów Grochowskich im. gen. Dwernickiego	199

Nr 35. Bez daty i miejsca opracowania. Fragment dziennika komendanta Kwatery Głównej Suwalskiej Brygady Kawalerii majora Janusza Korczyńskiego	209
Nr 36. 1990 r., październik 10. Gdańsk. Relacja Stanisława (bez nazwiska), byłego mieszkańca wsi Dolistowo Stare, dotycząca wydarzeń w niej	221
Nr 37. Bez daty i miejsca opracowania. Wspomnienia majora Tadeusza Trejdosiewicza dotyczące działań 102. pułku ułanów rezerwy	222
Nr 38. Bez daty i miejsca sporządzenia. Relacja Antoniego Wróblewskiego z walk 101. pułku ułanów rezerwy	229
Nr 39. 1939 r., grudzień 20. Pelele. List-relacja Bronisława Wysiekierskiego do Barbary Ścisłowskiej opisujący pogrzeb jej męża, rotmistrza Apoloniusza Ścisłowskiego, poległego w Kodziowcach 22 września 1939 roku	233
Nr 40. 1994 r., sierpień 8. Warszawa. Relacja Zygmunta Kondraciuka o losach żołnierzy Zgrupowania „Jasiołda”	234
Nr 41. 1991 r., styczeń 28. Warszawa. Relacja podporucznika Witaliusza Stasiuka z 78. pułku piechoty w Baranowiczach	239

IV. W PASIE WOJSK FRONTU UKRAIŃSKIEGO

Nr 1. 1990 r., maj 16. Bydgoszcz. Relacja podchorążego Tadeusza Jaszowskiego z dywizjonu artylerii majora Czernika dotycząca wydarzeń w rejonie Sarn	243
Nr 2. 1990 r., maj 27. Jelcz-Laskowice. Relacja Władysława Jecińskiego z wydarzeń w strażnicy KOP „Budki Snowidowickie” baonu „Rokitno”	245
Nr 3. 1995 r., marzec. Lublin. Relacja Adama Stefana Kotuły, żołnierza baonu fortecznego KOP „Sarny”	246
Nr 4. 1993 r., listopad 28. Poznań. Relacja podporucznika rezerwy Stanisława Łukasiewicza, zastępcy dowódcy 1. kompanii baonu KOP „Sarny”	291
Nr 5. 1990 r., maj 14. Ząbkowice Śląskie. Relacja Stanisława Sikory o wydarzeniach w rejonie Rokitna	294
Nr 6. 1991 r., luty 10, Kraków. Relacja plutonowego Józefa Strączka z kompanii fortecznej „Tyszyca” pułku KOP „Sarny”	295
Nr 7. 1991 r., listopad 20. Tarczyn. Relacja Walentyny Ziółkowskiej z wydarzeń w Sarnach	302
Nr 8. 1978 r., lipiec. Wytyczno, Adamów. Relacja podporucznika rezerwy Józefa Klaudy o wydarzeniach w rejonie Wytyczna	304
Nr 9. 1947 r., lipiec 23. Poznań. Relacja kapitana Jana Konopki, dowódcy 3. baonu 135. pułku piechoty rezerwy	306
Nr 10. 1991 r., wrzesień 18. Białystok. Relacja Kazimierza Odyńca o wydarzeniach w Hoszczy	318
Nr 11. 1990 r., kwiecień 4. Września. Relacja Edmunda Plucińskiego, żołnierza KOP baonu „Hoszcza”, spisana przez jego brata Stefana	320

Nr 12. 1942 r., lipiec 30. [Prawdopodobnie ZSRS, armia gen. Andersa]. Relacja porucznika Mariana Kowalewskiego, dowódcy kompanii KOP „Białozórka” baonu „Dederkały”	322
Nr 13. Bez daty i miejsca sporządzenia. Relacja podporucznika rezerwy Jarosława Siemianowa z baonu KOP „Dederkały”	329
Nr 14. Bez daty i miejsca sporządzenia. Relacja żony podoficera KOP baonu „Dederkały” spisana przez syna inżyniera Mirosława Rubasa, wzbogaconą własnymi, zapamiętanymi fragmentami wydarzeń	332
Nr 15. 1990 r., maj 14. Brzeg. Relacja Jerzego Truchana dotycząca wydarzeń w rejonie m. Dederkały	334
Nr 16. 1990 r., maj 23. Gdynia. Relacja Józefa Wielicy, dowódcy strażnicy KOP „Bór” baonu „Ostróg”	335
Nr 17. Bez daty. Słupsk. Relacja Kazimierza Kumika o wydarzeniach w rejonie Husiatynia	336
Nr 18. 1996 r., wrzesień 25. Relacja G. Niedziałkowskiego dotycząca wydarzeń w Husiatynie	339
Nr 19. 1990 r., czerwiec 16. Nowy Sącz. Relacja Zdzisława Mrozka dotycząca wydarzeń w baonie KOP „Skałat”	339
Nr 20. 1997 r., styczeń 30. Bydgoszcz. Relacja Mirosławy Kaliskiej-Mierkiewicz o wydarzeniach w Skale Podolskiej	342
Nr 21. Bez daty sporządzenia. Chesiéres, Szwajcaria. Relacja porucznika Jana Nowosada, dowódcy kompanii granicznej KOP „Skała Podolska” baonu „Borszczów”	343
Nr 22. 1990 r., lipiec 15. Malbork. Relacja (podpis nieczytelny) dotycząca wydarzeń w rejonie Mołotkowa pow. krzemieniecki	346
Nr 23. 1991 r., wrzesień 25. Łódź. Relacja Lucjana Dobrowolskiego o walkach w Kowlu	348
Nr 24. 1980 r., styczeń 24. Warszawa. Relacja porucznika rezerwy Witolda Lisa-Olszewskiego dotycząca wydarzeń we Lwowie	348
Nr 25. 1990 r., marzec. Kraków. Relacja Erwina Sądaja z wydarzeń w Tłumaczu i obozie przejściowym w Wołoczyskach	350
Nr 26. 1939 r., październik. Francja. Relacja majora Władysława Bobińskiego o wydarzeniach w rejonie Krzemieńca	353
Nr 27. 1990 r., lipiec 17. Wrocław. Relacja Bronisława Szeremety z wydarzeń w Tłumaczu	354
Nr 28. 1990 r., maj 15. Kraków. Relacja (podpis osoby relacjonującej nieczytelny) o wydarzeniach w Tłumaczu	355
Nr 29. Bez daty. Relacja Wiesława Antochowa z Poznania o wydarzeniach w Czortkowie	356
Nr 30. 1992 r., styczeń 20. Nysa. Relacja Józefa Drzazgi z wydarzeń w Sasowie	358

Nr 31. 1967 r., wrzesień 02. Marion, Ohio, USA. List Władysława Bańkiewicza do Józefa Jaklicza	359
Nr 32. 1939 r., listopad 23. Słanik-Prahowa (Rumunia). Raport majora dyplomowanego Henryka Piątkowskiego z przebiegu działań w Kutach od 18 do 21 września 1939 roku	361
Nr 33. Bez daty i miejsca sporządzenia. Relacja pułkownika dyplomowanego (we wrześniu 1939 roku w stopniu kapitana) Stanisława P. Koszutskiego o ostatnich godzinach Nowogródzkiej Brygady Kawalerii	369
Nr 34. 1946 r., styczeń. Londyn. Relacja pułkownika dyplomowanego Tadeusza Zieleniewskiego, dowódcy 33. Dywizji Piechoty Rezerwowej	373

V. DRAMAT NA ZAPLECCZU

Nr 1. 1939 r., listopad 30. Paryż. Relacja Alfredy Olszyna-Wilczyńskiej – żony dowódcy DOK III Grodno	377
Nr 2. Bez daty i miejsca sporządzenia. Relacja (własna i spisana od innych uczestników) Antoniego Tomczyka dotycząca wydarzeń w rejonie Skidla i Żydomli	387
Nr 3. 1940 r., styczeń 10. Paryż. Relacja porucznika broni pancernej Mariana Fijałkowskiego z 21. baonu czołgów w Łucku	394
Nr 4. 1939 r., grudzień 8. Paryż. Relacja dowódcy 21. baonu czołgów (R-35) majora broni pancernej Jerzego Łuckiego	396
Nr 5. Bez daty. Fragmenty relacji Tadeusza Pawłowicza	404
Nr 6. 1945 r., grudzień 2–4 (prawdopodobnie Anglia). Relacja majora Janusza Kapuścińskiego ze zgrupowania kawalerii podpułkownika Kazimierza Halickiego ..	409
Nr 7. 1949 r., czerwiec [Anglia]. Relacja generała brygady Kazimierza Sawickiego o wydarzeniach w rejonie Włodzimierza Wołyńskiego	414
Nr 8. 1939 r., listopad 10. Baile Herculane (Rumunia). Relacja generała brygady Stefana Strzeмиńskiego	427
Indeks osób	442
Indeks miejscowości	454

